

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4579

[Total No. of Pages : 4

[6041]SODL-101

F.Y. B.A.

SOCIOLOGY

**123 : Introduction to Sociology and Social Institutions and
Change**

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any TEN of the following TWELVE questions.

[10]

- i) Who wrote the book Positive Philosophy?
- ii) Which treatise did Montesquieu write for the Enlightenment?
- iii) Where did the French Revolution take place?
- iv) Which dynasty ruled France?
- v) In which continent did the Industrial Revolution take place?
- vi) Which sociologist introduced the concept of 'Reference Group'?
- vii) What is the concept of hierarchical position of individuals in society called?
- viii) What determines a person's 'Social Class'?
- ix) Education which is imparted through educational institutions is called what education?
- x) How many classes existed in France?
- xi) Learning which is imparted only through social interaction is called what education?
- xii) What kind of group is a family?

P.T.O.

Q2) Write the answer to any FIVE of the following SEVEN questions. [25]

- i) Explain the concept of 'Enlightenment Period'.
- ii) Explain about 'Scientific Revolution'.
- iii) Write in brief about Industrial Revolution.
- iv) What is 'Social Inequality'?
- v) Write about 'Liberal' democracy.
- vi) Explain the concept of 'Totem'.
- vii) Tell about Science and Technology.

Q3) Write the answer to any FIVE of the following SEVEN questions. [25]

- i) Write about factors of Social Change.
- ii) State what is Governance.
- iii) Explain the concept of 'Secularism'.
- iv) Explain the concept of 'Social Taboo'.
- v) Explain about 'Gandhi's Socialism'.
- vi) Explain the concept of 'Poverty'.
- vii) Write information about 'Method of Distance Education'.

Q4) Write the answer to any one of the following two questions. [10]

- i) Critically examine the roles of Print and Non-Print Media.
- ii) Explain the meaning of Social Stratification and state its basic features.

Total No. of Questions : 4]

P-4579

[6041]SODL-101

F.Y. B.A.

SOCIOLOGY

123 : समाजशास्त्राचा परिचय : सामाजिक संस्था व सामाजिक परिवर्तन

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवतात.

-
- प्रश्न 1) खालील बारा प्रश्नां पैकी कोणतेही दहा प्रश्नांचे उत्तर लिहा. [10]
- पॉझिटिव्ह फिलॉसॉफी हा ग्रंथ कोणी लिहिला ?
  - प्रबोधनासाठी मॉन्टेस्क्यू ने कोणता ग्रंथ लिहिला ?
  - फ्रेंच राज्यक्रांती कोठे झाली ?
  - फ्रान्समध्ये कोणत्या राज्यघराण्याची सत्ता होती ?
  - औद्योगिक क्रांती कोणत्या खंडात झाली ?
  - 'संदर्भ समूह' ही संकल्पना कोणत्या समाजशास्त्रज्ञांनी मांडली ?
  - समाजामध्ये व्यक्तीला उतरंडीनुसार स्थान प्राप्त होते या संकल्पनेला काय म्हणतात ?
  - सामाजिक वर्ग हे व्यक्तीचे काय निर्धारित करतो ?
  - जे शिक्षण शैक्षणिक संस्थांच्या माध्यमातून दिले जाते अशा शिक्षणास कोणते शिक्षण म्हणतात ?
  - फ्रान्समध्ये किती वर्ग अस्तित्वात होते ?
  - जे शिक्षण केवळ सामाजिक संपर्काद्वारे दिले जाते अशा शिक्षणाला कोणते शिक्षण म्हणतात ?
  - कुटुंब हा एक कोणता समूह आहे ?

प्रश्न 2) खालील सात पैकी कोणतेही पाच प्रश्नांचे उत्तर लिहा. [25]

- i) 'प्रबोधन काळ' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- ii) 'वैज्ञानिक क्रांती' विषयी माहिती सांगा.
- iii) औद्योगिक क्रांती विषयी थोडक्यात लिहा.
- iv) 'सामाजिक विषमता' म्हणजे काय ?
- v) 'उदारमतवादी' लोकशाही या विषयी लिहा.
- vi) 'टोटम' ही संकल्पना विशद करा.
- vii) विज्ञान आणि तंत्रज्ञान या विषयी माहिती सांगा.

प्रश्न 3) खालील सात पैकी कोणतेही पाच प्रश्नांचे उत्तर लिहा. [25]

- i) सामाजिक परिवर्तनाचे घटक या विषयी माहिती लिहा.
- ii) शासन म्हणजे काय ते सांगा.
- iii) 'धर्मनिरपेक्षता' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- iv) 'सामाजिक वर्जीतता' ही संकल्पना सांगा.
- v) 'गांधीवादी समाजवाद' या विषयी माहिती द्या.
- vi) 'गरीबी' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- vii) 'दूर शिक्षण पद्धती' विषयी माहिती लिहा.

प्रश्न 4) खालील दोन पैकी कोणतेही एका प्रश्नांचे उत्तर लिहा. [10]

- i) मुद्रित व अमुद्रित माध्यमांच्या भूमिकांचे टीकात्मक परीक्षण करा.
- ii) सामाजिक स्तरीकरणाचा अर्थ सांगून त्याची मूलभूत वैशिष्ट्ये सांगा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4489

[Total No. of Pages : 2

[6041]-SODL-102
F.Y. B.A.
111 : COMPULSORY ENGLISH
(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q1) Attempt any ten out of twelve from the following.

[10×1=10]

- a) What was the second novel of R.K. Narayan?
- b) Where was A.G. Gardiner born?
- c) What was the rent of the flat in which the Dillinghams stayed?
- d) Which lines narrates the essence of the story 'In Sahyadri Hills' A lesson in Humility?
- e) What were Emily Dickinson's religious views?
- f) What was the poem 'Queen Mab' all about?
- g) What was the purpose of writing 'Lyrical Ballads' according to Wordsworth and Coleridge?
- h) Define Consonant.
- i) Insert is or are after the word in the following sentences.
  - i) There _____ eleven players in the football team.
  - ii) There _____ nothing to be afraid of.
- j) Define Condolence.
- k) Write two elements of 'Apology'.
- l) What is setting?

P.T.O.

Q2) Attempt any five out of seven from the following. **[5×5=25]**

- a) What is the difference between the present continuous and present perfect tense.
- b) Discuss the different punctuation marks and their use.
- c) Do you think ending of the story 'Engine Trouble' is realistic? Justify.
- d) Critically appreciate A.G. Gardiner's 'On saying Please' with attention to the wit of the author.
- e) Discuss the different ways of making request.
- f) Explain how to congratulate someone.
- g) Comment on the theme of Love in the poem 'A Red Red Rose'.

Q3) Attempt any five out of seven from the following. **[5×5=25]**

- a) Discuss the spiritual perspective of Rabindranath Tagore in the poem. 'Leave this Chanting and Singing'.
- b) Describe the importance of prepositions in English language.
- c) How should a formal complaint letter be written?
- d) Summarize the poem 'Ozymandias' in your own words.
- e) 'Millionare models are rare enough, but model millionaires are rarer still'! Critically comment on the statement from the story. 'The Model Millionaire'.
- f) State some of the philanthropic activities of Sudha Murthy in the story 'In Sahyadri Hills'.
- g) Differentiate between regular and irregular verbs with appropriate examples.

Q4) Attempt any one out of two from the following. **[1×10=10]**

- a) Do you feel the unnamed characters of the story 'The Eyes Not Here' makes an impact in the reading of the story? Why do you think so? Discuss by giving appropriate reasons.
- b) With reference to the poem 'My Heart Leaps Up', critically analyze Wordsworth's relationship with nature.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4377

[Total No. of Pages : 4

[6041]-SODL-103

F.Y.B.A.

HISTORY

**119 : Early India : From prehistory to the Age of the Mauryas And
Post Mauryan Age to the Rashtrakutas
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in a sentence each (any 10).

[10]

- i) What are the two main periods of history?
- ii) Who invented the Harappan civilization?
- iii) In which year Harappan culture was discovered?
- iv) What were the baked goods of clay called?
- v) What does the word 'vid' Mean?
- vi) Which veda is know as the oldest veda?
- vii) Where was Gautam Buddha born?
- viii) What was the total numbers of Mahajanapadas?
- ix) In which year did emperor Ashoka conquer the kalinga region?
- x) Who is mentioned as the best king of kushan Dyanasty?
- xi) What was the capital of Satavahanas?
- xii) Who was the founder of the Gupta Empire?

P.T.O.

Q2) Answer any five of the following seven questions in 50 to 100 words: [25]

- a) Briefly explain the concept of History of Ancient India?
- b) Write a Information about the concept of Numismatics?
- c) What is an archive?
- d) Write the features of urban planning in Harappan culture.
- e) Write the reasons for the decline of Harappan civilization.
- f) Write the contribution and importance of Jainism.
- g) Briefly explain the Mauryan administrative system.

Q3) Write short note on any five of the following. [25]

- a) Expansion of Kanishka's Empire.
- b) Gautamiputra Satakarni.
- c) Municipal administration during Satavahana period.
- d) Sangam Literature.
- e) Gupta Golden Age.
- f) Agricultural system during Gupta period.
- g) Reasons for the rise of the Shung Dynasty.

Q4) Answer the following questions in 150 to 200 words (any one). [10]

- a) Write in detail the social life of Vedic period.

OR

- b) Explain in detail the social conditions during the Satavahana Period.

Total No. of Questions : 4]

P4377

[6041]-SODL-103

F.Y.B.A.

HISTORY

**119 : Early India : From prehistory to the Age of the Mauryas And
Post Mauryan Age to the Rashtrakutas
(2019 Pattern)
(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दहा)

[10]

- i) इतिहासाचे दोन मुख्य कालखंड कोणते ?
- ii) हडप्पा संस्कृतीचा शोध कोणी लावला ?
- iii) हडप्पा संस्कृतीचा शोध कोणत्या साली लागला ?
- iv) मातीच्या पक्क्या भाजलेल्या वस्तूना काय म्हटले जात असे ?
- v) विद् या शब्दाचा अर्थ काय होतो ?
- vi) सर्वांत प्राचीन वेद म्हणून कोणता वेद ओळखला जातो ?
- vii) गौतम बुद्धांचा जन्म कोठे झाला ?
- viii) महाजनपदांची संख्या एकूण किती होती ?
- ix) सम्राट अशोकाने कलिंग प्रदेश कोणत्या साली जिंकून घेतला ?
- x) कुषाण वंशातील सर्वश्रेष्ठ राजा म्हणून कोणाचा उल्लेख केला जातो.
- xi) सातवाहनांची राजधानी कोणती होती ?
- xii) गुप्त साम्राज्याचा संस्थापक कोण होता ?

प्र.2) खालील सात प्रश्नांपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 50 ते 100 शब्दांत लिहा.

[25]

- अ) प्राचीन भारताचा इतिहास ही संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ब) नानकशास्त्र या संकल्पनेविषयी माहिती लिहा.
- क) पुराभिलेख म्हणजे काय?
- ड) हडप्पा संस्कृतीतील नगररचनेची वैशिष्ट्ये लिहा.
- इ) हडप्पा संस्कृतीच्या न्हासाची कारणे लिहा.
- फ) जैन धर्माचे योगदान व महत्त्व विशद करा.
- य) मौर्यकालीन प्रशासनव्यवस्था थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील सात प्रश्नांपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे संक्षिप्त स्वरूपात लिहा.

[25]

- अ) कनिष्काचा साम्राज्यविस्तार
- ब) गौतमी पुत्र सातकर्णी
- क) सातवाहनकालीन नगर प्रशासन
- ड) संगम साहित्य
- इ) गुप्तकालीन 'सुवर्णयुग'
- फ) गुप्तकालीन कृषीव्यवस्था
- य) शुंग घराण्याच्या उदयाची कारणे.

प्र.4) खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर 150 ते 200 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) वैदिक काळखंडातील सामाजिक जीवन सविस्तर लिहा.
किंवा
- ब) सातवाहन कालीन सामाजिक परिस्थिती सविस्तर लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4490

[Total No. of Pages : 3

[6041]-SODL-104
F.Y. B. A.
MATHEMATICS
122C : Financial Mathematics (Paper - III)
(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any ten out of twelve.

[10×1=10]

- i) Find the value of $(9)^{-1/2}$.
- ii) Solve $(6x + 7y)(4x + 9y)$.
- iii) Solve the limit; $\lim_{x \rightarrow 4} (x + 8)(x - 5)$.
- iv) If $y = 3x^2 + 5x + 8$ Find $\frac{dy}{dx}$.
- v) Give an example of increasing real valued function.
- vi) Find the value of $\log_4(2)$.
- vii) Write any two properties of logarithmic functions.
- viii) What is Discounting?
- ix) What is meant by zero matrix?
- x) If $A = \begin{bmatrix} 1 & 2 \\ 3 & 4 \end{bmatrix}$ and $B = \begin{bmatrix} 5 & 6 \\ 7 & 8 \end{bmatrix}$ then find $A+B$.
- xi) If $A = \begin{bmatrix} 9 & 0 \\ 1 & 9 \end{bmatrix}$ find $|A|$.
- xii) Find $y = \int x^2 dx$.

P.T.O.

Q2) Attempt any five out of Seven.

[5×5=25]

- i) Find the integral value $I = \int 2xe^x dx$.
- ii) If the rate of net investment is $y(t) = 140t^{3/4}$ with initial stock of capital is 150 at $t=0$. Determine the function for capital K.
- iii) Using the properties of integrals, find the area of the region between two functions $y_1 = 3x^2 - 6x + 8$ and $y_2 = -2x^2 + 4x + 1$ from $x = 0$ to $x = 2$.
- iv) Explain the difference between consumer's surplus and producer's surplus.

v) If $A = \begin{bmatrix} 3 & 6 & 7 \\ 12 & 9 & 11 \end{bmatrix}$ and $B = \begin{bmatrix} 6 & 12 \\ 5 & 10 \\ 13 & 2 \end{bmatrix}$. Show that $AB \neq BA$.

- vi) Write the matrix expression of the following system of equation:
 $2x + y = 10$ and $x = 5$.

vii) If $A = \begin{bmatrix} 4 & 5 & 6 \\ 7 & 8 & 9 \\ 10 & 11 & 12 \end{bmatrix}$ and $B = \begin{bmatrix} 1 & 2 \\ 3 & 4 \end{bmatrix}$. Then find AN and BI , where N is

null matrix of order 3×3 and I is identity matrix of order 2×2 .

Q3) Attempt any five out of seven.

[5×5=25]

- i) Find the determinant of the matrix A using cofactors. Where

$$A = \begin{bmatrix} 8 & 3 & 2 \\ 6 & 4 & 7 \\ 5 & 1 & 3 \end{bmatrix}$$

- ii) Find the inverse of matrix $A = \begin{bmatrix} 4 & 1 & -5 \\ -2 & 3 & 1 \\ 3 & -1 & 4 \end{bmatrix}$ using adjoint method.

- iii) Explain the difference between row matrix and column matrix with an example and write any two applications of matrix in real life.
- vi) Explain the process of converting exponential to natural exponential function.
- v) Explain the difference between effective and nominal rates of interest.
- vi) Write a note on exponential function.
- vii) What is optimizing economic functions? Explain with an example.

Q4) Attempt any one out of two.

[1×10=10]

- i) If $TP = 90K^2 - K^3$, find the relationship between the total, average and marginal products.
- ii) Write any 5 rules of differentiation along with an example.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4378

[Total No. of Pages : 4

[6041]-SODL-105

F.Y. B.A.

ECONOMICS

117 : Indian Economic Environment

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in one sentence. (Any 10)

[10]

- a) What is Economic Environment?
- b) Write the definition of service area.
- c) What is Education?
- d) What is Tourism?
- e) What is rural entrepreneurship?
- f) What is Regional Imbalance?
- g) What is crop diagram?
- h) Write the full form of NEFT.
- i) What is E-Finance?
- j) Write two functions of a bank.
- k) What is Privatization?
- l) What is unemployment?

P.T.O.

Q2) Answer the following questions in 50 to 100 words. (Any 5) [25]

- a) Explain the types of energy resources.
- b) Explain the challenges facing the education sector.
- c) Explain the concept of digital economy.
- d) State the technological challenges facing Indian industries.
- e) Explain the types of poverty.
- f) Compare Private Banks and Government Banks.
- g) Explain the effects of privatization.

Q3) Answer the following questions in 50 to 100 words. (Any 5) [25]

- a) Explain the Industrial Policy of 1991.
- b) Explain the challenges facing the tourism sector.
- c) Explain the social and cultural factors that affect the economic environment.
- d) Explain what are micro and small-scale enterprises.
- e) Explain the types of rural unemployment.
- f) Write the primary function of a bank.
- g) Explain the informal sector in India.

Q4) Answer the following question in 150 to 200 words. (Any 1) [10]

- a) Explain the role of agriculture in Indian economy.
- b) State the causes of poverty and explain the measures taken by the government to address it.

Total No. of Questions : 4]

P-4378

[6041]-SODL-105

F.Y. B.A.

अर्थशास्त्र

117 : भारतीय आर्थिक पर्यावरण

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही 10)

[10]

- अ) आर्थिक पर्यावरण म्हणजे काय?
ब) सेवा क्षेत्राची व्याख्या लिहा.
क) शिक्षण म्हणजे काय?
ड) पर्यटन म्हणजे काय?
इ) ग्रामीण उद्योजकता म्हणजे काय?
फ) प्रादेशिक असमोतल म्हणजे काय?
य) पीक आकृती बंध म्हणजे काय?
र) NEFT चे पूर्ण रूप लिहा.
ल) ई-फायनान्स म्हणजे काय?
व) बँकेची दोन कार्ये लिहा.
श) खाजगीकरण म्हणजे काय?
ष) बेरोजगारी म्हणजे काय?

- प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची 50 ते 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही 5) [25]
- अ) ऊर्जा संसाधने म्हणजे काय सांगून प्रकार स्पष्ट करा.
  - ब) शिक्षण क्षेत्रासमोरील आव्हाने स्पष्ट करा.
  - क) डिजीटल इकॉनॉमी संकल्पना स्पष्ट करा.
  - ड) भारतीय उद्योगांपुढील तंत्रज्ञानविषयक आव्हाने सांगा.
  - इ) दारिद्र्याचे प्रकार स्पष्ट करा.
  - फ) खाजगी बँका व सरकारी बँका तुलना करा.
  - य) खाजगीकरणाचे परिणाम स्पष्ट करा.

- प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची 50 ते 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही 5) [25]
- अ) 1991 चे औद्योगिक धोरण स्पष्ट करा.
  - ब) पर्यटन क्षेत्रासमोरील आव्हाने स्पष्ट करा.
  - क) आर्थिक पर्यावरणावर परिणाम करणारे सामाजिक व सांस्कृतिक घटक स्पष्ट करा.
  - ड) सुक्ष्म व लघु उद्योग म्हणजे काय स्पष्ट करा.
  - इ) ग्रामीण बेरोजगारीचे प्रकार स्पष्ट करा.
  - फ) बँकेची प्राथमिक कार्ये लिहा.
  - य) भारतातील अनौपचारिक क्षेत्र स्पष्ट करा.

- प्रश्न 4) खालील प्रश्नाचे 150 ते 200 शब्दांत उत्तर लिहा. (कोणताही 1) [10]
- अ) भारतीय शेतीची अर्थव्यवस्थेतील भूमिका स्पष्ट करा.
  - ब) दारिद्र्याची कारणे सांगून सरकारने त्यावर केलेल्या उपाय योजना स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4491

[6041]-SODL-106

[Total No. of Pages : 3

F.Y. B.A.

MATHEMATICS

**Paper - I- 122 A : Algebra and Analytical Geometry
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicates full marks.*

Q1) Attempt any TEN of the following.

[10]

- a) Let A be the set of $n \times n$ real symmetric matrices, and B the set of $n \times n$ real skew-symmetric matrices. Find $A \cap B$.
- b) Define partition of a set.
- c) If n is an odd integer, then show that $n^2 - 1$ is divisible by 8.
- d) Write 819 and 658 in its canonical form and find their gcd and lcm.
- e) Sketch the set of points determined by the given condition $\operatorname{Re}(\bar{z} - i) = 2$.
- f) If $z = x + iy$, then show that the hyperbola $x^2 - y^2 = 1$ can be written as $z^2 + \bar{z}^2 = 2$.
- g) Find the new co-ordinates of the point (0, 2), when the origin is shifted to the point (1, 4).
- h) A line makes angles 45° with x axis and 60° with y axis. Find the angle made by the line with z axis.
- i) Find the direction cosines of the line whose direction ratios are 3, 1, 4.
- j) Write the equation of plane in normal form and intercept form.
- k) Find the distance of the origin from the plane $x - 2y + 3z - 11 = 0$.
- l) Find the equation of tangent plane to the sphere $x^2 + y^2 + z^2 + 4x - 6y = 0$ at the point $(-2, 6, 2)$.

P.T.O.

Q2) Attempt any FIVE of the following. **[25]**

- a) For any two sets A and B, show that $(A \cup B) \setminus (A \cap B) = (A \setminus B) \cup (B \setminus A)$.
- b) Let $\sim$ be a relation defined on $\mathbb{Z}$ by $x \sim y$ if and only if $5x + 6y$ is an integral multiple of 11. Show that the relation $\sim$ is an equivalence relation on $\mathbb{Z}$.
- c) If a, b are integers, not both zero, then there exists a unique positive gcd of a and b which can be expressed in the form
- $$\text{gcd}(a, b) = ax_0 + by_0.$$
- d) Show that $53^{103} + 103^{53}$ is divisible by 39.
- e) Prove that the element $\bar{a} \in \mathbb{Z}_n$ has an inverse for multiplication modulo n if and only if $(a, n) = 1$.
- f) Show that $|z_1 + z_2|^2 + |z_1 - z_2|^2 = 2(|z_1|^2 + |z_2|^2)$, for any two complex numbers z_1 and z_2 .
- g) Find all values of $(-8 - 8\sqrt{3}i)^{\frac{1}{4}}$.

Q3) Attempt any FIVE of the following. **[25]**

- a) Reduce the equation $x^2 - 4xy + 4y^2 - 6x - 8y + 5 = 0$ in its standard form.
- b) If L_1 and L_2 be two lines in the space whose direction cosines are (l_1, m_1, n_1) and (l_2, m_2, n_2) respectively and θ is the acute angle between L_1 and L_2 , then prove that
- $$\cos \theta = l_1 l_2 + m_1 m_2 + n_1 n_2.$$
- c) Find the direction cosines of the normal to the plane $2x - 3y + 6z = 7$. Also, find the length of perpendicular from the origin to the plane.
- d) Prove that the equation of a plane passing through a point $A(x_1, y_1, z_1)$ and perpendicular to two planes $a_1x + b_1y + c_1z + d_1 = 0$, $a_2x + b_2y + c_2z + d_2 = 0$ is

$$\begin{vmatrix} x - x_1 & y - y_1 & z - z_1 \\ a_1 & b_1 & c_1 \\ a_2 & b_2 & c_2 \end{vmatrix} = 0.$$

- e) Find the point where the line joining $(2, -3, 1)$ and $(3, -4, -5)$ cuts the plane $2x + y + z = 7$.

- f) Prove that equation of the type
 $x^2 + y^2 + z^2 + 2ux + 2vy + 2wz + d = 0$,
 where u, v, w, d are constants and $u^2 + v^2 + w^2 - d \geq 0$, represents a
 sphere with centre $(-u, -v, -w)$ and radius $\sqrt{u^2 + v^2 + w^2 - d}$.
- g) Find the co-ordinates of the points where the line

$$\frac{x+3}{4} = \frac{y+4}{3} = \frac{z-8}{-5}$$

intersects the sphere $x^2 + y^2 + z^2 + 2x - 10y - 23 = 0$.

Q4) Attempt Any ONE of the following. [10]

- a) Let $f: X \rightarrow Y$ be a function. Let B_1, B_2 be subsets of Y . Then prove that
- $f^{-1}(B_1 \cup B_2) = f^{-1}(B_1) \cup f^{-1}(B_2)$.
  - $f^{-1}(B_1 \cap B_2) = f^{-1}(B_1) \cap f^{-1}(B_2)$.
- b) If by rotating the axes through an angle θ without changing the origin the equation $Ax^2 + Bxy + Cy^2 + Dx + Ey + F = 0$ is transformed into $ax^2 + bxy + cy^2 + dx + ey + f = 0$, then show that $A + C = a + c$ and $4Ac - B^2 = 4ac - b^2$.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4492

[Total No. of Pages : 4

[6041]-SODL-107

F.Y.B.A.

POLITICAL SCIENCE

**118 : Introduction to Indian Constitution
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any ten out of twelve from the following.

[10×1=10]

- a) Who was elected as the Interim President of the Constitution Committee of India?
- b) Who was the president of Indian constitution committee?
- c) When was the first meeting of the constitution committee held?
- d) Who is the current president of India?
- e) From which country were the guiding principles of the Indian constitution taken?
- f) What type of government system is there in India?
- g) In which case the fundamental right was included?
- h) Who presides over the joint sitting of Lok Sabha and Rajya Sabha?
- i) Under which section the provision of central and state public service commission?
- j) Who oppoints the Chief Minister?
- k) Who gives legal advice to the Governor?
- l) What is the retirement age of a Supreme Court Judge?

P.T.O.

Q2) Attempt any five out of seven from the following.

[5×5=25]

- a) Explain the nature of Indian Constitution.
- b) Give details of right to equality.
- c) Explain the characteristics of Indian Union.
- d) Explain the fundamental duties.
- e) Explain the process of constitutional amendment in India.
- f) Powers and functions of legislative Assembly?
- g) What is public Interest litigation?

Q3) Attempt any five out of seven from the following.

[5×5=25]

- a) Give any five fundamental right.
- b) Explain the importance of preamble in the constitution of India?
- c) Cultural and educational right.
- d) Explain the Sarkaria Commission.
- e) Power and functions of the Speaker of the Lok Sabha.
- f) Explain the role of Governor.
- g) Explain the importance of Election Commission.

Q4) Attempt any one out of two from the following.

[1×10=10]

- a) Explain the salient features of the constitution of India.
- b) Explain the power and functions of the Chief Minister.

Total No. of Questions : 4]

P4492

[6041]-SODL-107

F.Y.B.A.

POLITICAL SCIENCE

118 : Introduction to Indian Constitution
(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) पुढील 12 प्रश्नांपैकी 10 प्रश्नांची उत्तरे द्या.

[10×1=10]

- अ) भारतीय घटना समितीचे हंगामी अध्यक्ष म्हणून कोणाची निवड करण्यात आली?
- ब) भारतीय घटनासमितीचे अध्यक्ष कोण होते?
- क) घटना समितीची पहिली बैठक केंव्हा भरली होती?
- ड) भारताचे सध्याचे राष्ट्रपती कोण आहेत?
- इ) भारतीय संविधानातील मार्गदर्शक तत्त्वे कोणत्या देशांकडून घेण्यात आली?
- फ) भारतात कोणत्या प्रकारची शासन प्रणाली आहे?
- य) मुलभूत अधिकाराचा समावेश कोणत्या प्रकरणात करण्यात आला?
- र) लोकसभा व राज्यसभा यांच्या संयुक्त बैठकीचे अध्यक्षपद कोण भूषवितो?
- ल) केंद्र व राज्य लोकसेवा आयोगाची तरतुद कोणत्या कलमान्वाये करण्यात आली आहे?
- व) मुख्यमंत्र्याची नियुक्ती कोण करतो?
- श) राज्यपालास कायदेशीर सल्ला कोण देतो?
- स) सर्वोच्च न्यायालयामधील न्यायाधीशांचे सेवानिवृत्तीचे वय किती आहे?

प्र.2) पुढील 7 प्रश्नांपैकी 5 प्रश्नांची उत्तरे द्या.

[5×5=25]

- अ) भारतीय राज्य व्यवस्थेचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) समतेच्या अधिकाराविषयक चर्चा करा.
- क) भारतीय संघराज्याची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ड) मुलभूत कर्तव्य स्पष्ट करा.
- इ) भारतातील घटना दुरुस्तीतील प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- फ) विधानसभेचे अधिकार व कामे.
- य) जनहित याचिका म्हणजे काय?

प्र.3) पुढील 7 पैकी 5 प्रश्नांची उत्तरे द्या.

[5×5=25]

- अ) कोणतेही 5 मुलभूत अधिकार लिहा.
- ब) भारतीय राज्यघटनेच्या सरनाम्याचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- क) शैक्षणिक व सांस्कृतिक अधिकार.
- ड) सरकारिया आयोग स्पष्ट करा.
- इ) लोकसभेच्या सभापतींची अधिकार व कामे.
- फ) राज्यपालाची भूमिका स्पष्ट करा.
- य) निवडणूक आयोगाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

प्र.4) पुढील 2 पैकी 1 प्रश्नाचे उत्तर द्या.

[1×10=10]

- अ) भारतीय राज्यघटनेची ठळक वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ब) मुख्यमंत्र्यांचे अधिकार व कार्य सांगा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4493

[Total No. of Pages : 3

[6041]SODL-108
F.Y. B.A.
MATHEMATICS - II
122B: Calculus
(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any **TEN** of the following :

[10]

- a) State any two algebraic properties of $\mathbb{R}$.
- b) For any $x \in \mathbb{R}$, prove that $0 \cdot x = 0$.
- c) True or False? The sequence $\left(\frac{1}{n^2 + 1}\right)$ converges to 0.
- d) Define bounded sequence of real numbers.
- e) Find domain of the real valued function $f(x) = \frac{1}{4x - 2}$.
- f) State $\epsilon - \delta$ definition of limit.
- g) Find supremum and infimum of the set $\left\{\frac{1}{n} : n \in \mathbb{N}\right\}$.
- h) Find derivative of $f(x) = e^{\sin x}$.
- i) Find third derivative y_3 of $y = (x + 1)^3$.
- j) Define linear first order differential equation.

P.T.O.

- k) Define Clairaut's differential equation.
- l) Is the differential equation $5ydx + 2xdy = 0$ is exact? Justify.

Q2) Attempt any **FIVE** of the following : **[25]**

- a) State and prove Bernoulli's inequality.
- b) Prove that $\sqrt{3}$ is not a rational number.
- c) Prove that every convergent sequence is bounded.
- d) Evaluate: $\lim_{n \rightarrow \infty} \left(1 + \frac{10}{n}\right)^n$.
- e) Using Squeeze theorem prove that $\lim_{n \rightarrow 0} x^2 \sin\left(\frac{1}{x}\right) = 0$.
- f) State and prove Cantor Nested Interval Theorem.
- g) Examine the continuity of the following function at 5.

$$f(x) = \begin{cases} \frac{|x-5|}{x-5}, & x \neq 5; \\ 0, & x = 5. \end{cases}$$

Q3) Attempt any **FIVE** of the following : **[25]**

- a) State and prove Rolle's Theorem.
- b) Verify Lagranges Mean Value Theorem for $f(x) = \log x$ on $[1, e]$.
- c) Evaluate: $\lim_{x \rightarrow 0} \left(\frac{1}{x} - \frac{1}{\sin x}\right)$.
- d) Find n^{th} derivative of $y = \frac{1}{(ax+b)}$.

e) Solve the initial value problem $\frac{dy}{dx} = -\frac{x}{y}$, $y(1) = 1$.

f) Find the general solution of $\frac{dy}{dx} + \frac{1}{x}y = x^2$.

g) Solve: $(5x^2 - y)dx + (3y^2 - x)dy = 0$.

Q4) Attempt any **ONE** of the following :

[10]

a) State and prove Leibnitz's theorem.

b) Prove that the necessary and sufficient condition for the differential equation $M(x, y) dx + N(x, y) dy = 0$ to be exact is $\frac{\partial M}{\partial y} = \frac{\partial N}{\partial x}$.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4379

[Total No. of Pages : 2

[6041]-SODL-109

F.Y.B.A.

HINDI (हिंदी)

113 : हिंदी पाठ्यचर्या
(2019 Pattern)

समय : 3 घंटे/

[पूर्णांक : 70

- सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।
3) 5 (पाँच) अंकों के प्रश्नों के उत्तर 50 से 100 शब्दों में लिखिए।
4) 10 (दस) अंकों के प्रश्नों के उत्तर 100 से 200 शब्दों में लिखिए।

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं 10 प्रश्नों के उत्तर एक वाक्य में लिखिए।

[10]

- i) 'निराला' का पूरा नाम लिखिए।
- ii) 'कालिदास' कविता के कवि कौन हैं?
- iii) 'धूमिल' का पूरा नाम लिखिए।
- iv) रामचंद्र शुक्ल के निबंध संग्रह का नाम बताइए।
- v) माधवराव सप्रे की कहानी का नाम बताइए।
- vi) गुलजार की कविता में किताबे कहाँ से झाँकती है?
- vii) 'निबंध' का अर्थ बताइए।
- viii) ईदगाह कहानी के प्रमुख पात्रों के नाम लिखिए।
- ix) अलका सरावगी की कहानी का नाम लिखिए।
- x) 'युद्ध' कहानी किस विषय पर आधारित है?
- xi) 'अज्ञेय' का पूरा नाम लिखिए।
- xii) सरजू भैया यह रचना साहित्य की कौन-सी विधा का प्रकार है?

P.T.O.

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए। [25]

- i) 'मैं नीर भरी दुख की बदली' कविता का आशय अपने शब्दों में लिखिए।
- ii) इंटरनेट का महत्त्व लिखिए।
- iii) 'युद्ध' कहानी की कथावस्तु स्पष्ट कीजिए।
- iv) 'अकबरी लोटा' कहानी में व्यक्त व्यंग को स्पष्ट कीजिए।
- v) 'रोटी और संसद' कविता का भावार्थ लिखिए।
- vi) सरजू भैया का चरित्र-चित्रण कीजिए।
- vii) अच्छे वक्ता के गुण लिखिए।

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए। [25]

- i) 'जूही की कली' कविता का भावार्थ लिखिए।
- ii) 'एक टोकरी भर मिट्टी' कहानी की कथावस्तु लिखिए।
- iii) सूत्र संचालक के लिए आवश्यक गुण लिखिए।
- iv) 'रोशनी के उस पार' कविता में शहरी जीवन की वास्तविकता व्यक्त हुई है। स्पष्ट कीजिए।
- v) 'प्रतिशोध' एकांकी का उद्देश्य स्पष्ट कीजिए।
- vi) सरजू भैया का चरित्र-चित्रण कीजिए।
- vii) सुबोध का चरित्र-चित्रण कीजिए।

प्र.4) निम्नलिखित में से किसी एक का प्रश्न का उत्तर विस्तार से लिखिए। [10]

- i) 'रोटी और संसद' कविता में कवि कौन-सा संदेश देना चाहते हैं। सोदाहरण स्पष्ट कीजिए।
- ii) 'भ्रष्टाचार एक समस्या' इस विषय पर निबंध लिखिए।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4380

[Total No. of Pages : 4

[6041]-SODL-110

F.Y.B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

120 : Introduction to Public Administration

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any ten out of twelve from the following.

[10×1=10]

- a) What does mean by administrative accountability?
- b) What does mean by Line Agency?
- c) Write down any two disadvantage of Public-Private Partnership.
- d) Write any two names of traditional approaches of Public Administration.
- e) Define bureaucracy.
- f) What does mean by informal training?
- g) What does mean by participatory budget?
- h) What does mean by Audit?
- i) What does mean by Zero hour?
- j) Write any two types of bureaucracy.
- k) What is internal recruitment?
- l) What does mean by Real Tapism?

Q2) Attempt any five out of seven from the following.

[5×5=25]

- a) Write significance of public Administration.
- b) Write meaning and bases of organization.
- c) Write role and functions of Chief Execuative.
- d) What is recruitment? Write it's types.
- e) Write meaning and importance of Financial Administration.
- f) What is the functions of administrative tribunal.
- g) Write in brief of about right to public services.

P.T.O.

Q3) Attempt any five out of seven from the following.

[5×5=25]

- a) Write the characteristics of Public Administration.
- b) Write the Ways of Judicial control over public Administration.
- c) Write the importance of personal Administration.
- d) Write the difference between Public and Private Administration.
- e) Write the meaning of budget and it's types.
- f) Explain decision making process in detail.
- g) Write the characteristics of bureauecracy.

Q4) Attempt any one out of two from the following.

[1×10=10]

- a) Explain the development process of Public Administration.
- b) Write the meaning, Nature and Scope of personal administration.

Total No. of Questions : 4]

P-4380

[6041]-SODL-110

F.Y.B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

120 : Introduction to Public Administration

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील 12 पैकी कोणतेही 10 सोडवा. [10 × 1 = 10]

- अ) प्रशासकीय उत्तरदायित्व म्हणजे काय?
- ब) लाइन अभिकरण (Line Agency) म्हणजे काय?
- क) सार्वजनिक - खाजगी भागिदारीचे कोणतेही दोन तोटे लिहा.
- ड) लोकप्रशासनाच्या अभ्यासाचे कोणत्याही दोन दृष्टिकोनांची नावे लिहा.
- इ) नोकरशाहीचा अर्थ लिहा.
- फ) अनौपचारिक प्रशिक्षण म्हणजे काय?
- य) सहभागी अंदाजपत्रक म्हणजे काय?
- र) लेखापरिक्षण म्हणजे काय?
- ल) शून्य प्रहर (Zero Hour) म्हणजे काय?
- व) नोकरशाहीचे कोणतेही दोन प्रकार लिहा.
- श) अंतर्गत भरती म्हणजे काय?
- ष) लालकित्तीचा कारभार (Real Tapism) म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालील 7 पैकी कोणतेही 5 सोडवा. [5 × 5 = 25]

- अ) लोकप्रशासनाचे महत्त्व लिहा.
- ब) संघटनेचा अर्थ आणि आधार लिहा.
- क) मुख्य कार्यकारी अधिकाऱ्याची भूमिका आणि कार्ये लिहा.
- ड) प्रशासकीय भरती म्हणजे काय? त्याचे प्रकार लिहा.
- इ) वित्तीय प्रशासनाचा अर्थ आणि महत्त्व लिहा.
- फ) प्रशासकीय न्यायाधिकरणाची कार्ये लिहा.
- य) लोकसेवेच्या हक्काबद्दल थोडक्यात लिहा.

प्रश्न 3) खालील 7 पैकी कोणतेही 5 सोडवा.

[5 × 5 = 25]

- अ) लोकप्रशासनाची वैशिष्ट्ये लिहा.
- ब) लोकप्रशासनावरील न्यायालयीन नियंत्रणाचे मार्ग लिहा.
- क) सेवक प्रशासनाचे महत्त्व लिहा.
- ड) लोकप्रशासन आणि खाजगी प्रशासनातील फरक स्पष्ट करा.
- इ) अंदाजपत्रकाचा अर्थ सांगून त्याचे प्रकार लिहा.
- फ) निर्णय निर्धारणाची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- य) नोकरशाहीची वैशिष्ट्ये लिहा.

प्रश्न 4) खालील 2 पैकी कोणतेही 1 सोडवा.

[1 × 10 = 10]

- अ) लोकप्रशासनाची विकास प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- ब) सेवक प्रशासनाचा अर्थ, स्वरूप आणि व्याप्ती लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4381

[Total No. of Pages : 2

[6041]-SODL-111
F.Y. B.A.
115: OPTIONAL ENGLISH
(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate marks.*

Q1) Attempt any **ten** out of **twelve** of the following : **[10 × 1 = 10]**

- a) Why were the Kelveys not invited to see the Doll's house?
- b) Which are the sights of nature that we ignore in the poem 'The World is Too Much With Us'?
- c) What principle helped Dr. APJ Abdul Kalam succeed and at the same time feel a sense of rightful achievement?
- d) Why did Framton Nuttle come to the Sappleton household?
- e) By what name is the squirrel referred to in the poem 'The Mountain and The Squirrel'?
- f) What was Arun watching when Deepak met him?
- g) Which are the flowers mentioned in the poem 'I Remember, I Remember'?
- h) Who are the two speakers in the poem 'The Listeners'?
- i) What is Morris's present occupation in 'The Monkey's Paw'?
- j) When was the IPA established?
- k) Why does the poet compare his mood to a bird in the poem 'Sonnet 29'?
- l) Give two example of words with dental sound.

P.T.O.

Q2) Attempt any **five** out of **seven** from the following : **[5 × 5 = 25]**

- a) Rewrite the story 'The Open Window' from Framton Nuttle's point of view.
- b) What do you understand by the phrase 'Sordid boon' in the poem. The World is Too Much With Us'?
- c) Discuss the similarities that the poet refers to while elaborating on the universality of humankind in the poem 'No Men are Foreign'.
- d) Define and explain the concept of phoneme in your own words.
- e) In what way the supernatural setting of the poem enhances the significance of the poem 'The Listeners'?
- f) Discuss the theme of spiritual journey in the poem 'Up Hill'.
- g) Write a short note on word stress.

Q3) Attempt any **five** out of the **seven** from the following : **[5 × 5 = 25]**

- a) Write a short note on the significance of the title 'Swansong'.
- b) Explain the term 'minimal pairs' with appropriate examples.
- c) Why does O. Henry compare Harvey Maxwell to a machine in the story 'The Romance of a Busy Broker'?
- d) How does Thomas Hood describes the sweet memories of his childhood in the poem 'I Remember, I Remember'?
- e) Describe the significance of the window in Sakis story 'The Open Window'.
- f) Analyse the theme of class consciousness in the story 'The Doll's House'.
- g) Why does R.K. Narayan call his essay 'Toasted English: Justify how it is a suitable title.

Q4) Attempt any **one** out of **two** from the following : **[1 × 10 = 10]**

- a) Write a critical analysis of 'Sonnet 29' by William Shakespeare.
- b) Describe the atmosphere and setting of the play 'The Monkey's Paw'.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4587

[Total No. of Pages : 4

[6041]SODL-112

F.Y. B.A.

EDUCATION

116 : Fundamentals of Education

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in one sentence. (Any 10)

[10]

- i) What should be the teaching method in primary education?
- ii) Which age group has the highest role of malnutrition?
- iii) Write means of mass media?
- iv) Who founded the Vishwabharati Santha?
- v) Write the meaning of Pre-Primary Education.
- vi) Write the full form of RTE.
- vii) Write the definition of psychology.
- viii) Who founded satyashodhak samaj?
- ix) What are the types of Education?
- x) Why was the university commission established?
- xi) Write the definition of non-formal education.
- xii) What exactly does 'Earn and Learn' means?

P.T.O.

Q2) Write any five of the following in about 50-100 words. **[25]**

- i) Write the functions of Television.
- ii) Write the importance of education in social development.
- iii) What were the aims of education in ancient India?
- iv) Write a note on Tarabai Modak.
- v) Write the characteristics of process of Education?
- vi) Write the advantages of Introspection method.
- vii) Write a note on Education and Social development.

Q3) Answer any five of the following in about 50-100 words. **[25]**

- i) Write short note on Kothari Commission.
- ii) Write the characteristics of informal education.
- iii) Write the importance of newspaper.
- iv) Write note on - curriculum from the point of view of Rabindranath Tagore.
- v) Write short note on Anutai Wagh.
- vi) Write the limitations of the observation method.
- vii) Write note on elementary education in the Twenty - First Century.

Q4) Answer one of the following question in 200-250 words. **[10]**

- i) Explain the meaning and scope of educational psychology with examples.
- ii) Write in detail the functions and importance of Internet.

Total No. of Questions : 4]

P-4587

[6041]SODL-112

F.Y. B.A.

EDUCATION

116 : शिक्षणाची मूलतत्त्वे

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे एका वाक्यात लिहा. (कोणतेही दहा) [10]

- i) प्राथमिक शिक्षणात अध्यापन पद्धती कशी असावी ?
- ii) कुपोषणाचे सर्वात जास्त प्रमाण कोणत्या वयोगटात आढळते ?
- iii) समूह संपर्काची साधने कोणती ?
- iv) विश्वभारती संस्थेची स्थापना कोणी केली ?
- v) पूर्व प्राथमिक शिक्षणाचा अर्थ लिहा.
- vi) RTE चे पूर्ण रूप लिहा.
- vii) मानसशास्त्राची व्याख्या लिहा.
- viii) सत्यशोधक समाजाची स्थापना कोणी केली ?
- ix) शिक्षणाचे प्रकार कोणते ?
- x) विद्यापीठ आयोगाची स्थापना का करण्यात आली ?
- xi) औपचारीक शिक्षणाची व्याख्या लिहा.
- xii) 'कमवा व शिका' याचा नेमका अर्थ काय ?

- प्रश्न 2)** थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच) [25]
- दूरदर्शनची कार्ये लिहा.
  - समाज विकासात शिक्षणाचे महत्त्व लिहा.
  - प्राचीन भारतातील शिक्षणाचे हेतू कोणते होते?
  - टिप लिहा – ताराबाई मोडक.
  - शिक्षण प्रक्रियेची वैशिष्ट्ये लिहा.
  - आत्मनिरीक्षण पद्धतीचे फायदे लिहा.
  - टिप लिहा – शिक्षण आणि सामाजिक विकास.

- प्रश्न 3)** थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच) [25]
- टिप लिहा – कोठारी आयोग
  - सहज शिक्षणाचे वैशिष्ट्ये लिहा.
  - वृत्तपत्राचे महत्त्व लिहा.
  - टिप लिहा – रविंद्रनाथ टागोरांच्या दृष्टिकोनातून अभ्यासक्रम
  - टिप लिहा – अनुताई वाघ
  - निरीक्षण पद्धतीच्या मर्यादा लिहा.
  - टिप लिहा – 21 व्या शतकातील प्राथमिक शिक्षण

- प्रश्न 4)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा. [10]
- शैक्षणिक मानसशास्त्राचा अर्थ व व्याप्ती उदाहरणासह स्पष्ट करा.
  - इंटरनेटचे कार्य व महत्त्व सविस्तर लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4494

[Total No. of Pages : 2

[6041]-SODL-113

F.Y. B.A.

MARATHI (मराठी)

112 : मराठी साहित्य : कथा आणि भाषिक कौशल्य विकास आणि
एकांकिका आणि भाषिक कौशल्य विकास
(2019 Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी 10 प्रश्नांची उत्तरे 20 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) कथेचे घटक कोणते?
- ब) कथेचे प्रकार लिहा.
- क) 'लाल चिखल' या कथेतून कोणता विषय आला आहे?
- ड) गौरी देशपांडे यांच्या 'पाऊस आलामोठा' या कथेतील पात्रांची नावे सांगा.
- इ) उषाकिरण आत्राम यांची 'बाजा' ही कथा कोणत्या कथासंग्रहातून घेतली आहे.
- फ) 'जेंव्हा मी जात चोरली होती' या कथेचे लेखक कोण आहेत.
- य) ग्रामीण साहित्यातील कथाकारांची महत्वाची नावे सांगा.
- र) कथेचे प्रवाहानुसार वर्गीकरण सांगा.
- ल) समकालीन मराठी कथा या संपादीत ग्रंथाच्या संपादकांची नावे सांगा.
- व) संजय कलमकर यांना कोणते पुरस्कार मिळाले ते सांगा.
- श) 'बखर आणि तुझं माझं घर' या दीर्घकथा संग्रहाच्या लेखकाचे नाव सांगा?
- स) 'समकालीन मराठी कथा' या संपादीत ग्रंथामध्ये एकूण किती कथा आहेत.

P.T.O.

- प्रश्न 2)** खालीलपैकी 5 प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. [25]
- अ) 'बापू' या व्यक्तिरेखेच्या आयुष्यातील संघर्ष बद्दल थोडक्यात लिहा.
- ब) 'लाल चिखल' या कथेच्या शीर्षकाची समपर्कता स्पष्ट करा.
- क) ब्लॉग लेखनाचे प्रकार लिहा.
- ड) 'विठ्ठल तो आला आला' या एकांकिकेतील पात्रे कोणती ते सांगा.
- इ) उषाकिरण आत्राम यांच्या 'बाजा' या कथेची वैशिष्ट्ये सांगा.
- फ) 'जेंव्हा मी जात चोरली होती' या कथेची वैशिष्ट्ये सांगा.
- य) 'हंडाभर चांदण्या' या एकांकिकेतील संभा' या व्यक्तिरेखेचा परिचय थोडक्यात लिहा.

- प्रश्न 3)** खालीलपैकी 5 प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. [25]
- अ) 'विठ्ठल तो आला आला' या एकांकिकेतील संवाद थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ब) 'कष्टाची भाकरी' या कथेच्या आधारे 'विनायक' या व्यक्ति रेखेचे चित्रण थोडक्यात लिहा.
- क) सार्वत्रीचे व्यक्तिचित्रण 'पाऊस आला मोठा' या कथेतून लेखिकेने कसे केले आहे.
- ड) राजेंद्र मलोसे यांच्या 'दगड दवाखाना' या कथेचे शैलीविशेष कोणते ते लिहा.
- इ) 'हंडाभर चांदण्या' या एकांकिकेचे विशेष थोडक्यात लिहा.
- फ) घोषवाक्य लेखन म्हणजे काय?
- य) 'बाजा' या कथेतून कोणत्या सामाजिक समस्येवर प्रहार केला आहे ते थोडक्यात लिहा.

- प्रश्न 4)** खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर 200 शब्दांत लिहा. [10]
- अ) शुभमंगल सावधान .....! या कथेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ब) एकांकिकेच्या 'संविधानाक' या घटकाची ओळख करून द्या.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4495

[Total No. of Pages : 3

[6041]-SODL-114

F.Y. B.A.

SANSKRIT

114 : AMRUTALAHARI

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Q1) Write an answers in one sentence (any ten) :

[10]

एका वाक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा)

- i) 'उद्योगपर्व' कस्मिन् ग्रन्थे अस्ति?
- ii) 'कौटिलीय-अर्थशास्त्रम्' इत्यस्मात् ग्रन्थात् कः पाठः स्वीकृतः?
- iii) 'रघुवंशम्' इति महाकाव्ये कति सर्गाः सन्ति?
- iv) 'दुर्गलक्षणम्' अयं पाठः कस्मात् ग्रन्थात् स्वीकृतः?
- v) 'अष्टाध्यायी' इति कस्य ग्रन्थः?
- vi) 'तोटक' इति वृत्तस्य गणः कः अस्ति?
- vii) केनोपनिषद् कस्य वेदस्य?
- viii) "का एषा का?" इति वाक्यस्य अर्थः कः?
- ix) 'महाभारतम्' इति कस्य ग्रन्थः?
- x) बाणभट्टस्य ग्रन्थस्य नाम किम्?
- xi) 'इन्द्रवज्रा' इति वृत्तस्य गणः कः अस्ति?
- xii) पाणिनीयसूत्रानुसारं 'करण' इति कारकस्य व्याख्यां लिखत ।

P.T.O.

Q2) A) Write a detailed answer (any one) : [20]

सविस्तर उत्तर लिहा (कोणत्याही एकाचे) :

i) Write a summary of the lesson 'अद्वितीयो बाणः'.

'अद्वितीयो बाणः' या पाठाचा सारांश लिहा.

ii) 'रासभश्रृगालकथा' - Write in your own words.

'रासभश्रृगालकथा' आपल्या शब्दात लिहा.

B) Translate any one of the following into English or Marathi : [5]

खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे इंग्रजी किंवा मराठी मध्ये भाषांतर करा :

i) व्यासो वेदान्तशास्त्रज्ञः सिद्धानां कपिलो गुरुः ।

दर्शनानि प्रवक्तारो ज्ञानविज्ञानपारगाः ।

रामायणं भारताख्यानमितिहासौ सुविश्रुतौ ।

विश्वानन्द प्रदातारौ वाल्मीकिव्यासनिर्मिती ॥

ii) अपरं त्वदीयं गीतं न मधुरस्वरं शंखशब्दानुकारं दूरादपि श्रूयते । तदत्र क्षेत्र रक्षापुरुषाः सन्ति । ते उत्थाय वधं बन्धं वा करिष्यन्ति । तद्भक्षय तावत् अमृतमयाः चिर्भटीः । मा त्वम् अत्र गीतव्यापारपरो भव । तत् श्रुत्वा रासभ आह, - "भो! वनाश्रयत्वात् त्वं गीतरसं न वेत्सि । तेन एतदब्रवीषि । उक्तश्च शरज्योत्स्नाहते दूरं तमसि प्रियसन्निधौ । धन्यानां विशति श्रोत्रे गीतङ्गकारजा सुधा ।"

Q3) A) Write a detailed answer (any one) : [20]

सविस्तर उत्तर लिहा (कोणत्याही एकाचे) :

i) Explain the lesson 'काव्यशास्त्रविनोदः' with examples.

'काव्यशास्त्रविनोदः' हा पाठ सोदाहरण स्पष्ट करा.

ii) 'बद्धाञ्जलिः कृपाकाङ्क्षी' - Explain this lesson in detail.

'बद्धाञ्जलिः कृपाकाङ्क्षी' हा पाठ सविस्तर स्पष्ट करा.

B) Explain with reference to the context (any one) : [5]

संदर्भासह स्पष्टीकरण करा (कोणतेही एक) :

i) प्राप्ते सन्निहिते मरणे नहि नहि रक्षति डुकृञ् करणे ।

ii) आराम-प्रासाद-वेदिकायां क्रीडद्भिः पारावतैः पातितं भवेत् ।

Q4) Write a critical paragraph on any one of the following :

[10]

खालीलपैकी कोणत्याही एकावर विवेचक परिच्छेद लिहा :

- i) नाट्यशास्त्रम्
- ii) महाकविकालिदासः

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4588

[Total No. of Pages : 4

[6041]-SODL-115

F.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

121 : Foundations of Psychology and Introduction to Social
Psychology

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in a sentence each (Any 10) : **[10]**

- a) Who established the first Department of Psychology in India and where.
- b) What is educational psychology.
- c) Define Perception.
- d) Define self-concept.
- e) What is pro-social behaviour.
- f) Define group.
- g) What do you mean by learning?
- h) Define motivation.
- i) Name the Big Five Traits.
- j) Define conformity.
- k) Name the ABC component of attitude.
- l) What is self-image?

P.T.O.

Q2) Answer any 5 of the following 7 questions in 50-100 words : **[25]**

- a) Define social psychology.
- b) Explain the goals of psychology.
- c) What are different types of attention?
- d) Explain the interference theory of forgetting.
- e) Explain the concept of homeostasis.
- f) What are the internal determinants of attraction?
- g) What are various levels of aggression?

Q3) Write short note on any 5 of the following : **[25]**

- a) What are the factors influencing conformity?
- b) Explain Impression Management.
- c) What are biological motives?
- d) Explain different approaches in understanding social behaviour.
- e) Explain conflict resolution techniques.
- f) Explain Big Five theory of personality.
- g) What is meant by Psychoanalysis?

Q4) Answer one of the following questions in 150-200 words : **[10]**

- a) Explain Transactional Analysis.
- b) Explain various branches of psychology.

Total No. of Questions : 4]

P-4588

[6041]-SODL-115

F.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

121 : Foundations of Psychology and Introduction to Social Psychology

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) पुढील प्रश्नाची एका वाक्यात उत्तरे द्या. (कोणतेही दहा) [10]

- अ) भारतामध्ये पहिला मानसशास्त्र विभाग कोणी व कुठे स्थापन केला ?
- ब) शैक्षणिक मानसशास्त्र म्हणजे काय ?
- क) दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
- ड) स्वः सकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) सामाजिक वर्तन म्हणजे काय ?
- फ) समुह म्हणजे काय ?
- य) अध्ययन म्हणजे काय ?
- र) प्रेरणा म्हणजे काय ?
- ल) प्रमुख पाच वैशिष्ट्ये (Big Five Traits) कोणते आहेत.
- व) अनुरूपता म्हणजे काय ?
- श) अभिवृत्तीचे ABC घटक स्पष्ट करा.
- ष) स्वः प्रतीमा म्हणजे काय ?

प्रश्न 2) पुढील प्रश्नाची 50 ते 100 शब्दांत उत्तरे द्या. (कोणतीही पाच) [25]

- अ) सामाजिक मानसशास्त्र म्हणजे काय?
- ब) मानसशास्त्राचे हेतु स्पष्ट करा.
- क) अवधानचे विविध प्रकार कोणते आहेत?
- ड) विसणाऱ्याच्या व्यत्यय सिद्धांत स्पष्ट करा?
- इ) Homeostasis ही संकल्पना स्पष्ट करा?
- फ) आकर्षणाचे अंतर्गत गृहतीके कोणती?
- य) आक्रमकतेचे विविध स्तर स्पष्ट करा?

प्रश्न 3) पुढील प्रश्नाची थोडक्यात उत्तरे द्या. (कोणतीही पाच) [25]

- अ) अनुरूपतेवर प्रभाव टाकणारे घटक कोणते आहेत?
- ब) प्रभाव व्यवस्थापन स्पष्ट करा.
- क) जैविक हेतु म्हणजे काय?
- ड) सामाजिक वर्तन समजावून होण्याचे विविध दृष्टिकोन स्पष्ट करा?
- इ) संघर्ष निराकरण तंत्रे कोणते आहेत.
- फ) व्यक्तिमत्त्वाचा प्रमुख पाच वैशिष्ट्ये (Big Five Traits) सिद्धांत कोणता?
- य) मनोविश्लेषण म्हणजे काय?

प्रश्न 4) पुढील प्रश्नाची 150 ते 200 शब्दात उत्तर द्या. (कोणतेही एक) [10]

- अ) Transactional Analysis म्हणजे काय ते स्पष्ट करा?
- ब) मानसशास्त्राच्या विविध शाखा विस्तृतपणे स्पष्ट करा?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4589

[Total No. of Pages : 4

[6041]-SODL-116

F.Y. B.A.

GEOGRAPHY

124 : Physical and Human Geography

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Write answers in one sentence (Any Ten) :

[10]

- a) Name the branches of Physical Geography.
- b) What is Gutenberg discontinuity?
- c) What is Sima?
- d) What is Laurentia?
- e) What is Ionosphere?
- f) List the three factors that act on the atmosphere to either create or alter winds.
- g) What is seamount?
- h) Who wrote the book "Principles of Human Geography?"
- i) Who proposed Demographic Transition Theory?
- j) Name any two economic factors affecting population distribution.
- k) What is meant by urbanisation?
- l) Write any two problems of Indian agriculture.

P.T.O.

Q2) Write a short note in 50 words (any five) : **[25]**

- a) Scope of Physical Geography.
- b) Stratosphere.
- c) Tides.
- d) Significance of Human Geography.
- e) Reasons of low sex-ratio in India.
- f) Urbanization in Maharashtra.
- g) Social problems of Indian agriculture.

Q3) Write the answers in 50 words (any five) : **[25]**

- a) Explain the concept of 'Cycle of Erosion.'
- b) What is greenhouse effect?
- c) Write a detailed note on the formation of volcanic islands.
- d) Explain the interdisciplinary nature of Human Geography.
- e) Critically examine the 'Demographic Transition Theory.'
- f) Describe the difference between rural and urban settlement.
- g) Explain the types of Indian agriculture with suitable examples.

Q4) Write the answer in 150 words (any one) : **[10]**

- a) Briefly explain the factors affecting the distribution of population.
- b) With a neat diagram, explain in detail the bottom relief features of ocean floor?

Total No. of Questions : 4]

P-4589

[6041]-SODL-116

F.Y. B.A.

भूगोल

124 : प्राकृतिक आणि मानवी भूगोल

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
  - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 3) आवश्यक तिथे सुबक आकृत्या काढा.
  - 4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
  - 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1)** एका वाक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दहा) : [10]
- अ) प्राकृतिक भूगोलाच्या शाखांची नावे लिहा.
  - ब) गटेनबर्ग विलगता म्हणजे काय?
  - क) सायमा म्हणजे काय?
  - ड) लॉरेशिया म्हणजे काय?
  - इ) आयनावरण म्हणजे काय?
  - फ) वारा निर्माण करण्यासाठी किंवा बदलण्यासाठी वातावरणावर कार्य करणाऱ्या तीन घटकांची यादी करा.
  - य) सागरी पठार म्हणजे काय?
  - र) 'मानवी भूगोलाची मूलतत्त्वे' हा ग्रंथ कोणी लिहिला?
  - ल) 'लोकसंख्या संक्रमण सिद्धांत' कोणी मांडला.
  - व) लोकसंख्येच्या वितरणावर परिणाम करणारे कोणतेही दोन आर्थिक घटक सांगा.
  - श) नागरीकरण म्हणजे काय?
  - ष) भारतीय शेतीच्या कोणत्याही दोन समस्या लिहा.

प्रश्न 2) प्रत्येकी 50 शब्दात टिपा लिहा. (कोणतेही पाच) : [25]

- अ) प्राकृतिक भूगोलाची व्याप्ती
- ब) स्थितांबर
- क) भरती-ओहोटी
- ड) मानवी भूगोलाचे महत्व
- इ) भारतातील लिंग-गुणोत्तर कमी असण्याची कारणे
- फ) महाराष्ट्रातील नागरीकरण
- य) भारतीय शेतीच्या सामाजिक समस्या

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची 50 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच) : [25]

- अ) 'क्षरणचक्र' संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) हरितगृह परिणाम म्हणजे काय?
- क) ज्वालामुखीय बेटाच्या निमितीवर सविस्तर टिप लिहा.
- ड) मानवी भूगोलाचे आंतरविद्याशाखीय स्वरूप स्पष्ट करा.
- इ) लोकसंख्या संक्रमण सिद्धांताचे टिकात्मक परिक्षण करा.
- फ) ग्रामीण व शहरी वस्तीमधील फरक यावर सविस्तर माहिती लिहा.
- य) भारतीय शेतीचे प्रकार योग्य उदाहरणांसह स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 150 शब्दात लिहा. (कोणताही एक) : [10]

- अ) लोकसंख्येच्या वितरणावर परिणाम करणारे घटक सविस्तर वर्णन करा.
- ब) सुबक आकृतीद्वारे सागरतळावरील भूरूपे सविस्तर स्पष्ट करा.

